

Uzbekistan

Allmän bakgrund och aktuell situation

2010-06-21

Upprättad i enlighet med EU COI-guidelines

Innehåll

Om rapporten	3
Innehåll.....	4
1. Allmän bakgrund.....	4
1.1 Allmänt om Uzbekistan.....	4
1.2 Modern historia	4
1.3 Regimen Karimov	5
1.4 Kontroll av samhället	5
1.4.1 SNB.....	5
1.3.2 Mahallahsystemet.....	6
1.4 Bruket av tortyr	7
2. Situationen 2009-2010	8
2.1 Framsteg på MR-området?.....	8
3. Särskilt utsatta grupper mm.	9
3.1 MR-aktivister	9
3.2 Oppositionella	10
3.3 Journalister	11
3.4 Oberoende religiösa	11
3.5 Närstående till utsatta	14
3.6 Kvinnor	14
3.7 Återvändande/Failed applicants	14
4. Källor.....	17
4.1 Muntliga källor.....	17
4.2 Skriftliga källor	17
4.3 Internetbaserade källor/nyhetsbyråer	17

Om rapporten

Denna rapport är framtagen av Migrationsverkets landinformationsenhet. De källor som använts är alla redovisade. Rapporten gör inte anspråk på att vara uttömmande och bör inte tillmätas exklusivt bevisvärde i samband med avgörandet av ett enskilt ärende. Informationen i rapporten återspeglar inte nödvändigtvis Migrationsverkets officiella ståndpunkt i en viss fråga och det finns ingen avsikt att genom rapporten göra politiska ställningstaganden.

Innehåll

1. Allmän bakgrund

1.1 Allmänt om Uzbekistan

Republiken Uzbekistan (*O'zbekiston Respublikasi* eller Ўзбекистон Республикаси) är en självständig stat i Centralasien. Landet saknar kust (Bortsett från 420 km mot Aralsjön) och gränsar mot Kazakstan, Kirgizistan, Turkmenistan, Tadzjikistan och Afghanistan. Med sina 440 000 km² är Uzbekistan till ytan nästan exakt lika stort som Sverige och dess drygt 27 miljoner invånare gör det till den folkrikaste av de centralasiatiska före detta sovjetrepublikerna. Befolkningen utgörs till 80% av etniska uzbeker och uzbekiska är det officiella språket. Ryska behålls alltjämt i stor utsträckning bland uzbekerna men dess betydelse minskar successivt.

Uzbekistan, karta från CIA

1.2 Modern historia

1924 etablerades den Uzbekiska Sovjetiska Socialistrepubliken. Fram till 1929 ingick även det territorium som idag utgör Tadzjikistan i republiken. I slutet av 1930-talet inledde Stalin en russifiering av det uzbekiska samhället. En utveckling som i praktiken, om än inte med samma brutala metoder, kom att fortsätta ända in på 1970-talet när

ledaren för det uzbekiska kommunistpartiet Sharaf Rashidov vände utvecklingen genom att placera uzbekiska släktingar och vänner på nyckelpositioner. Ett nytt försök från Moskva att byta ut hela ledarskiktet i det Uzbekiska kommunistpartiet fick motsatt effekt och den uzbekiska nationalismen växte sig allt starkare. Under Michail Gorbatsjovs glasnost och perestrojka växte en alltmer organiserad opposition fram och kritiken mot det sovjetiska styret växte. 1991 godkände slutligen Uzbekistans Högsta Sovjet självständighet från Sovjetunionen och den 1 september utropade ordföranden i kommunistpartiet, Islam Karimov, republiken Uzbekistan som självständigt och sig själv som republikens första president.

1.3 Regimen Karimov

Från och med republikens självständighet och fram till idag är det den idag 69-årige Islam Karimov som varit Uzbekistans starke man. Karimov, som är född i Samarkand och uppväxt på barnhem, har sedan han kom till makten successivt konsoliderat sin ställning och med hänsynslösa metoder bekämpat allt och alla som utgjort ett hot mot hans diktatoriska grepp om landet. Genom att i princip förbjuda all politisk opposition, kraftigt inskränka pressfrihet, förbjuda oberoende religionsutövning och begränsa medborgarnas möjligheter till att engagera sig samhällsfrågor har Karimov skapat ett kontrollsamhälle med få motsvarigheter i världen.¹ Efter att ha segrat i presidentvalet 2007 sitter Karimov formellt på posten som president fram till 2014.

Den uzbekiska kongressen, Oliy Majlis, består av två kammare med 100 respektive 120 ledamöter och är det högsta lagstiftande organet i republiken. Samtliga politiska partier som idag finns representerade i kongressen stödjer Karimov och den verkliga makt som utövas av kongressen kan starkt ifrågasättas.

1.4 Kontroll av samhället

1.4.1 SNB

Några säkra siffror på hur många som är engagerade i den uzbekiska säkerhetstjänsten SNB finns inte att få tag på. Klart är i vart fall att organisationen är välfinansierad och inflytelserik även utanför Uzbekistans gränser. SNB verkar i och utanför Uzbekistan med ett mycket brett mandat. Utöver kontroll över det civila samhället i Uzbekistan är SNB aktivt utomlands. I södra Kirgizistan har SNB på reguljär basis verkat och det finns ett tätt samarbete mellan SNB och den kirgiziska säkerhetstjänsten.² Det saknas skäl att anta annat än att

¹ Nord Korea och Eritrea är två länder som många analytiker nämner i samma andetag.

² Företrädare för NGO, Bishkek, november 2008

SNB har tillgång till all information om de uzbekiska medborgare som befinner sig i Kirgizistan som asylsökande.

Även om en del av SNBs aktiviteter är att hänföra till helt legitima målsättningar (som att skydda landet från terrorism eller bekämpa droghandel och trafficking) används SNB i stor utsträckning som ett instrument för statsledningen att konsolidera makten och agera mot allt som hotar regimen Karimov och den nationella stoltheten. Genom elektronisk övervakning, brutala metoder och ett väl utvecklat system med informatörer har SNB skapat en miljö av rädsla där det är svårt att lita på någon.³

Övervakningen i Uzbekistan är omfattande, alla internationella telefonsamtal avlyssnas, postförsändelser öppnas och internetcaféerna bevakas av SNB-agenter. Genom kravet på utresevisering har myndigheterna möjlighet att även kontrollera medborgarnas möjligheter att ta sig utomlands. Det är SNB som skall ge slutligt klartecken huruvida en person skall beviljas utresevisering eller inte.⁴

Elektronisk övervakning är en integrerad del av SNBs underättelseinsatser

1.3.2 Mahallahsystemet

En Mahallah utgörs av ett bostadsdistrikt med i snitt 3000 till 5000 personer.⁵ Varje Mahallah har en ordförande som uppbär statlig lön och ansvarar för administrationen av Mahallahan. Ordföranden har i sin tur ett nätverk av formella biträden och uppgiftslämnare. Mahallahdistriktet är en viktig del av den enskilde uzbekernas liv och något som gemene man identifierar sig med. Genom den täta kontakten inom distriktet sipprar informationen upp i systemet genom informella och formella kanaler. Mahallahsystemet fyller en värdefull praktisk funktion i Uzbekistan men utnyttjas också i högsta grad av myndigheterna för att övervaka och kontrollera medborgarna. Vem

³ Företrädare för NGO, Osj, november 2008

⁴ Företrädare för NGO, Osj, november 2008

⁵ Företrädare för NGO, Osj, november 2008

som flyttar in och ut, vem som reser utomlands och vart rapporteras genom mahallahkommitéens försorg till relevanta myndigheter.⁶

1.4 Bruket av tortyr

I internationella MR-kretsar är det sedan länge väl känt att bruket av tortyr i Uzbekistan är mycket utbrett. Uzbekistan har tillträtt FN:s tortyrkonvention och landets konstitution förbjuder kategoriskt alla former av tortyr.⁷ Uzbekiska myndigheter förnekar kategoriskt att det skulle vara ett problem i landet.

All MR-rapportering ger dock en helt annan bild av verkligheten. Såväl statliga MR-rapporter som internationella MR-organisationer ger en bild av ett samhälle där de rättsvårdande myndigheterna och övriga säkerhetsstrukturer systematiskt, eller i vart fall näst intill, torterar såväl misstänkta som dömda brottslingar och där förövarna av tortyr åtnjuter straffrihet.⁸

I svenska Utrikesdepartementet senaste MR rapport uppges att det regelbundet rapporteras om tortyr i häkten och fängelser samt att en rad misstänkta dödsfall inträffat i samband med detta, rapporten hänvisar vidare till en FN-rapport där bruket av tortyr i Uzbekistan beskrivs som systematiskt.⁹

Enligt uppgifter från Uzbek-German Forum for Human Rights har under 2008 och 2009 åtminstone 9 personer torterats till döds i uzbekiska fängelser. Av dessa sägs 6 personer ha kopplingar till händelserna i staden Andizjan 2005.¹⁰

Amnesty international rapporterar så sent som i februari 2010 att det finns en djupt inrotad kultur i det uzbekiska rättsvårdande myndigheterna där bruket av tortyr är utbrett. Vidare uppges att Amnesty kontinuerligt får in trovärdiga uppgifter om bruket av tortyr, framförallt i samband med arrestering och i häkten, samt att domstolarna regelmässigt avfärdar uppgifter om att tortyr skulle ha använts för att tvinga fram erkännanden.¹¹

Även amerikanska myndigheter, som annars arbetar aktivt för att bygga en bättre relation med de uzbekiska myndigheterna, är mycket

⁶ Föreläsningar för NGO, Osj, november 2008

⁷ Artikel 26 i Uzbekistans konstitution

⁸ Se exempelvis; Amnesty International 2010 Report. Chapter on Uzbekistan,

⁹ Utrikesdepartementet, Mänskliga rättigheter i Uzbekistan 2007

¹⁰ Uzbek-German Forum for Human Rights

¹¹ Amnesty International

skarpa i sina uttalanden. ” polis och säkerhetstjänstens personal misshandlar och behandlar på andra sätt illa misstänkta för att erhålla bekännelser och information.....tortyr och annan behandling är vanligt i fängelser. Familjemedlemmar rapporterade under året ett flertal dödsfall avseende fångar som dömts för religiös extremism.¹²

Galima Bukharbaeva, chefredaktör på den oppositionella webbsidan Uznews.net, beskriver de vanligaste tortyrmetoderna som; kväva personer med gasmask, slita ut naglarna eller sticka in nålar under naglarna, trycka upp föremål i anus, elektriska stötar och att hålla kokande vatten på personer.¹³

En genomgång av några av de fall av tortyr som rapporterats under det senaste åren förefaller peka på att tortyr förekommer i alla skeden av rättsprocessen och mot alla kategorier av misstänkta. Det verkar dock som om risken av tortyr är särskilt hög i de inledande skedena¹⁴

I mångt och mycket påminner situationen i dagens Uzbekistan om vad som pågick i förhørslokaler och fängelser under Stalineran. Den ökände chefsåklagaren Vishinskijs devis ”den anklagades erkännande är bevisen drottning” förefaller alltjämt inspirera den uzbekiska rättsapparaten. Talande för myndigheternas inställning är också det svar Islam Karimov gav i början på 1990-talet när han tillfrågades om bruket av tortyr i Uzbekistan. ”Visa mig att land där tortyr inte förekommer”

2. Situationen 2009-2010

2.1 Framsteg på MR-området?

I samband med ett besök i Tashkent den 5 april 2009 uttryckte sig FNs generalsekreterare Ban-Ki Moon positivt om utvecklingen på MR-området i Uzbekistan. Han lyfte särskilt fram det faktum att Uzbekistan avskaffat dödsstraffet samt under året tillträtt ett 30-tal internationella konventioner.

Enligt inrikesministeriets direktorat för mänskliga rättigheter och rättshjälp mottogs under första kvartalet 2009 inte mindre än 824 anmälningar om MR-övergrepp av myndighetspersoner. Av dessa ledde cirka 20 % till att åtgärder vidtogs mot enskilda polismän.

¹² US State Department

¹³ Galima Bukharbaeva, Uznews.net

¹⁴ Amnesty international

Sammanlagt skildes 20 polismän från sina tjänster och åtal väcktes i 8 fall.¹⁵

Som första centralasiatiska stat ratificerade Uzbekistan 1992 FN:s barnkonvention. I praktiken har dock mycket lite gjorts för att inkorporera konventionen i nationell lagstiftning. Från amerikansk och europeisk sida har framförallt barnarbete på bomullsfälten setts som ett mycket stort problem som inte tagits på allvar av de uzbekiska myndigheterna.¹⁶ I januari 2010 arrangerade ett forskningsinstitut under den uzbekiska högsta domstolen tillsammans med UNICEF en konferens som ett startskott i ett mer aktivt arbete med implementeringen av barnkonventionen.¹⁷ Även om vissa försiktigt positiva uttalanden gjorts avseende de uzbekiska intentionerna gjorts är det dock tveksamt vilka effekter det teoretiska arbetet får/ har fått i praktiken.

Under 2009 och 2010 har ett samarbete mellan USA och Uzbekistan inom MR-sfären inletts. En aktionsplan har skrivits under av president Karimov och efter ett inledande möte i Washington i december 2009 arrangerade amerikanska ambassaden i Tashkent en workshop i samband med Martin Luther Kingdagen där såväl uzbekiska myndighetsföreträdare som representanter för politisk opposition, MR-aktivister och journalister deltog.¹⁸

3. Särskilt utsatta grupper mm.

3.1 MR-aktivister

Det finns trots allt ganska många NGOs i Uzbekistan. Enligt officiella uppgifter var i mitten av 2008 ca 5000 registrerade med myndigheterna i kontrast till ca 200 i början av 1990-talet. Det tolereras att inom vissa ramar bedriva aktivitet inom säkra områden såsom kultur och utbildning, barnfrågor mm. Myndigheterna har på sistone tillåtit ett visst engagemang av miljöaktivister/journalister. Det har dock varit viktigt att försöka framstå som politiskt oberoende.¹⁹

Majoriteten av dissidenter och MR-aktivister har tvingats lämna Uzbekistan, lägga ned sin verksamhet eller gå under jorden. I stora drag finns det två sorter kvar, dels de som utöver sin aktivitet för civil society även fungerar som informatörer för SNB. Dessa är för närvarande mellan 200 och 300 personer. Sen finns det de verkliga

¹⁵ Regnum, Moskva, 23 april 2009

¹⁶ Bland annat uppmärksammades problemet i en dokumentärfilm av brittiska BBC under 2008

¹⁷ Axborot, uzbekiska kanal 1, Tashkent, 18 januari 2010

¹⁸ Regnum, Moskva, 4 februari 2010

¹⁹ Journalist, Osj, november 2008

MR-aktivisterna, det finns uppskattningsvis mellan 400 och 900 personer som ägnar sig åt denna typ av verksamhet.²⁰

Det är i princip omöjligt för MR-aktivister att få utresetillstånd. Det är bara de mer kända ansiktena som av propagandaskäl tillåts resa. De yngre får knappast tillstånd att resa utomlands och löper stora risker att hamna i fängelse.²¹

De mest kända ansiktena skyddas av att de är kända och av politiskt tryck från EU/USA. De med lite lägre profil tvingas ofta att spela ett dubbelspel med säkerhetstjänsten. De finns också en aktiv strategi från uzbekiska myndigheter att tillåta en viss verksamhet, dels för att kunna rekrytera informatörer och dels för att kunna visa omvärlden.²²

MR-aktivisterna är övervakade och det gäller att vidta försiktighetsåtgärder om de skall komma på möten i Osj. Risken är annars att de skuggas. I Uzbekistan är det vanligt att aktivister fräntas sina pass i samband med att ett centralt möte skall hållas.²³

Human Rights Watch uppger i en skrivelse till FN:s kommitté för mänskliga rättigheter i januari 2010 att åtminstone 14 MR-aktivister för närvarande sitter fängslade i Uzbekistan.²⁴

3.2 Oppositionella

Någon egentlig politisk opposition finns idag inte i Uzbekistan. De oppositionella partierna har förbjudits och i stort sett alla ur de ledande skikten har lämnat landet. En kärna av ett 10-tal öppet oppositionella finns dock kvar i landet.²⁵ På samma sätt som MR-aktivisterna kan dessa klara sig genom att de är välkända och att det skulle innebära stor prestigeförlust för myndigheterna att agera alltför uppenbart mot dem.

Ledarsiktet i Birlık och Erk har i princip emigrerat. Medlemmar av de förbjudna partierna gömmer sig och kan endast verka i det dolda. Ofta är det personer som även är engagerade i MR-frågor. Partierna har en politisk plattform men allt måste ske i det dolda. Litteratur och flygblad smugglas ofta från Kirgizistan och sprids natttid. Eventuella partimöten hålls oftast i Osj.²⁶ I övrigt är partipolitisk oppositionsverksamhet i princip omöjlig.²⁷

²⁰ Företrädare för NGO, Osj, november 2008

²¹ Företrädare för NGO, Osj, november 2008

²² Företrädare för NGO, Osj, november 2008

²³ Företrädare för NGO, Osj, november 2008

²⁴ Human Rights Watch,

²⁵ Företrädare för NGO, Osj, November 2008

²⁶ Företrädare för NGO, Osj, november 2008

²⁷ Företrädare för NGO, Osj, November 2008

3.3 Journalister

Någon egentlig oberoende media finns inte i dagens Uzbekistan. Det finns i dag maximalt 10 personer som kan räknas som kritiska journalister. Liksom politikerna är dessa välkända internationellt.²⁸

Alla uzbekiska journalister tycks bo i Sverige och Norge. Det är ett under att någon fortfarande kan arbeta i Uzbekistan. 80% av dagens journalister är sådana som arbetade för sovjetiska medier och de resterande 20% är internetbloggare. De sistnämnda är ofta yngre personer som jobbat för någon internationell organisation eller varit utbytesstudent. Många har bakgrund som MR-aktivister och det präglar de ämnen de aktualiserar. Deras arbete publiceras i första hand på internet och de kontaktas av utländska tidningar. Det krävs ofta tekniska åtgärder för att komma runt internetcensuren. Ett visst antal oberoende journalister tolereras av uzbekiska myndigheter. Vissa ämnen såsom tortyr, presidenten och hans familj, presidentens hälsa är dock tabu även för dessa. Även analytiska artiklar om religiösa organisationer är i det närmaste tabu. Myndigheterna är mycket benägna att tolka all form av analys som dold propaganda för extremism. Det är svårt att förstå sig på systemet eftersom då och då tillåts viss kritik.²⁹

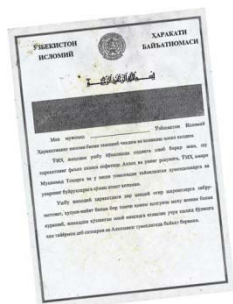
3.4 Oberoende religiösa

Av den uzbekiska befolkningen är cirka 88% muslimer. Under sovjetiskt styre var möjligheten för dem att fritt utöva sin religion kraftigt inskränkt. Sovjetunionens fall och Karimovs maktövertagande sågs av många som en möjlighet att på nytt få utöva sin religion under nya former. Islam fick ett uppsving i landet och människor fick samtidigt andra möjligheter att resa och skaffa sig intryck från andra delar av den muslimska världen. En ny grupp medvetna muslimer växte fram samtidigt som staten verkade för att bevara en mer kontrollerad sovjetisk islam.

Bildandet av konservativa och extrema grupperingar såsom Adolat och Islamic Movement of Uzbekistan (IMU). Grupperingarna med fäste i Ferghanadalen betraktades som ett hot från myndigheterna.

²⁸ Företrädare för NGO, Osj, November 2008

²⁹ Journalist, Osj, november 2008

Intyg om lojalitet mot IMU

Under 1999 skakades Tashkent av en rad bombdåd. Dessa tillskrevs IMU och kan sägas ha utgjort ett startskott på en intensiv kampanj från uzbekiska myndigheter mot all oberoende religionsutövande och då i första hand gentemot muslimer. Under förespeglingen av att bekämpa terrorism har de uzbekiska myndigheterna gripit och fängslat 1000-tals personer för att vara associerade med samhällsomstörtande religiösa organisationer.

I maj 2005 uppstod protester i staden Andijan i Ferghanadalen i samband med att en grupp affärsmän stod åtalade för att tillhöra den muslimska organisationen Akromiya. Efter att de åtalade fritagits med våld av beväpnade män tilltog demonstrationerna i storlek. Armén sattes in av myndigheterna vilket resulterade i ett mycket stort antal döda och skadade. Några säkra siffror över antalet offer finns inte men enligt de flest utomstående källor handlar det om uppemot tusen personer.

Händelserna i Andijan kom att tillfälligt sätta Uzbekistan på MR-kartan. Samarbetet med EU och USA gick i stå samtidigt som det från internationellt håll krävdes en oberoende utredning av vad som egentligen skett.

Från uzbekiska myndigheter har hela tiden hävdats att skulden till massakern ligger hos religiösa extremister. Efter händelserna 2005 har något som endast kan betraktas som en klappjakt bedrivits från myndigheternas sida för att ringa in alla personer som på något sätt var inblandade. Flera hundra personer sitter idag alltjämt fängslade i Uzbekistan på grund händelserna i Andizjan. Dels på grund av anklagelser om att själva ha deltagit och dels på grund av att de i efterhand försökt ge sin version och i frågasatt myndigheternas agerande. Händelsen är alltjämt i högsta grad aktuell och personer tas regelbundet in för förhör och utsätts för hot på grund av sin koppling till Andizjan.³⁰

³⁰ Human Rights Watch

Uzbekisk militär sattes in mot demonstranter i Andijan

Alla religiösa personer har myndigheternas ögon på sig. Det finns 13 oblasts i Uzbekistan som i sin tur är uppdelade på rayons som i sin tur är uppdelade på byråd bestående av ett antal byar. Inom varje byråd finns en central moské. All religiös aktivitet utöver den i den centrala moskén är förbjuden med undantag att man kan be ensam i hemmet. Moskéerna är under bevakning och de som är regelbundna besöker moskén kommer att vara de första som tas in om något händer. Varje by har en viss kvot till bönestunderna, kommer det fler så avhyser dessa. Det förekommer inte någon bön utanför moskéerna, polisen finns alltid där vid större högtider för att förhindra detta.³¹

Personer som anklagas för att vara associerade med extrema religiösa grupperingar åtalas i regel för brott mot artikel 159 (försök att omkullkasta den konstitutionella ordningen), artikel 244 del 1 (tillverkning och spridning av information som utgör ett hot mot allmän säkerhet och ordning samt artikel 244 del 2 (tillhörighet och deltagande i religiös, separatistisk, fundamentalistisk eller annan förbjuden grupp)).³²

Enligt obekräftade uppgifter har runt 10 000 troende muslimer har dömts till fängelsestraff de senaste 18 åren. Vidare uppges denna grupp vara särskilt svårt utsatt för tortyr och förnedring i fängelserna. Antalet förundersökningar som öppnats har ökat de senaste åren och varje år döms ett stort antal personer till långa fängelsestraff.³³

Uppgifter cirkulerar också om att guvernören i Andijanregionen har tillsatt en kommission för att lista potentiella extremister. Den lista som upprättats innehåller enligt uppgift 4744 namn wahabiter, Akramya, Hizb-ut-Tahrir, Tabligh-i-Jamaat och Nur-rörelsen.³⁴

³¹ Företrädare för NGO, Osj, november 2008

³² Uzbekistan-German Forum for Human Rights mfl.

³³ Pavlenko

³⁴ Muslim Uzbekistan, 19 februari 2010

All religionsutövning kontrolleras av staten. Alla muftis nomineras av myndigheterna. I Uzbekistan är man i första hand uzbek och i andra hand muslim. Muslimska bröllop och begravningar är förbjudna. För det fall detta förbud bryts väcker det direkt myndigheterna uppmärksamhet och en övervakningsinsats görs. Händer det sedan något i området är dessa de första människorna man plockar in.³⁵

Hizb-ut-Tahrir är verksamma i Uzbekistan men det handlar om helt underjordisk verksamhet. Färgskrivare och kopiatorer måste registreras med myndigheterna så det är svårt att framställa tryckt material. Den spridning av religiöst material som sker inträffar på natten, exempelvis delas det ut flygblad i brevlådor. Det är farligt endast att enbart läsa denna typ av material.³⁶

Även om muslimer förefaller vara myndigheternas främsta måltavla, på grund av kopplingen till militant extremism, rapporteras också regelbundet om att kristna lagförs på grund av otillåten religionsutövning.

3.5 Närstående till utsatta

Ett tydligt modus operandi hos de uzbekiska myndigheterna är att försöka sätta press på misshagliga individer genom att på olika sätt ge sig på deras närstående. Genom en kombination av hot, trakasserier och i vissa fall till och med fängelsestraff.³⁷

3.6 Kvinnor

Under 2009 förefaller en ökad andel av de som gripits av uzbekiska myndigheter och anklagats för religiös extremism vara kvinnor. Framförallt i och omkring staden Karshi arresterades en rad kvinnor under hösten.³⁸ Även om kvinnor även tidigare arresterats på liknande grunder förfaller en ökning ha skett under 2009.

3.7 Återvändande/Failed applicants

Personer som har varit utomlands har helt klart myndigheternas ögon på sig. Det uzbekiska övervakningssystemet är direkt nedärvt från Sovjetunionen. Det har inte hänt särskilt mycket sedan Stalineran.³⁹

³⁵ Journalist, Osj, november 2008

³⁶ Företrädare för NGO, Osj, november 2008

³⁷ Concerns on Uzbekistan, Human Rights Watch

³⁸ RFE/RL

³⁹ Företrädare för NGO, Osj, november 2008

Vad som händer den som återvänder till Uzbekistan beror på vilket land man har varit i. Har man varit i Ryssland är det exempelvis inga som helst problem då blir man behandlad på ett bra sätt av myndigheterna. Den som har varit i väst blir behandlad helt annorlunda. Det är som under Sovjettiden, den som hade varit i en öststat var inte lika intressant för myndigheterna som den som varit i väst. Det handlar också mycket om vad du kan betala. Den som kan muta personer vid gränsen har större möjligheter att slippa uppmärksamhet. På ett eller annat sätt vill dock SNB vara inblandade från det att en person korsar gränsen. Personer som deporteras formellt från väst ligger riktigt illa till och riskerar att få mycket stora problem med SNB.⁴⁰

Att enbart ha varit utomlands (i väst) får knappast konsekvenser i form av arrestering. Det beror helt på vad man gjort, myndigheterna vet sannolikt vem som ansökt om asyl eller varit på en MR-konferens. SNBs agenter lägger ner mycket möda på att infiltrera de västerländska asylsystemen.⁴¹

Myndigheterna är mycket skickliga när det gäller övervakning. De vet vem som emigrerar och varför de gör det. Personer som beger sig till Europa och som inte tidigare profilerat sig kan komma att pressas på pengar men knappast mer. Av 27 miljoner människor befinner sig 3 miljoner utanför landet, myndigheterna har knappast något intresse av att förfölja alla dessa. Myndigheterna och framförallt SNB är dessutom själva djupt insyltade i människosmugglingen. Det bereder ett sorts paraply åt maffian och är helt införstådda med vad som sker.⁴²

Genom myndigheterna och Mahallahsystemet kommer en person som tvingas tillbaka efter att han ansökt om asyl få ett vedervärdigt liv. Omgivningen kommer att peka finger åt personen och denne kommer att sättas under press. Det är skam och landsförräderi att lämna landet på detta sätt. På uzbekiska är ordet flykting associerat med skam och svek. Även om några rättsliga åtgärder inte nödvändigtvis vidtas kommer personen att ha det oroligt svårt. Jobb inom det offentliga är uteslutet och omgivningen kommer att känna till personens bakgrund. Att flytta kommer inte att hjälpa eftersom Mahallan och myndigheterna vet allt.⁴³

En ledande företrädare för en välrenommerad internationell organisation menar att de uzbekiska myndigheterna har en mer

⁴⁰ Företrädare för NGO, Osj, november 2008

⁴¹ Företrädare för NGO, Osj, november 2008

⁴² Företrädare för NGO, Osj, november 2008

⁴³ Företrädare för NGO, Osj, november 2008

pragmatisk hållning och att de väl känner till och accepterar ”spelreglerna” för det västerländska asylsystemet. Spelreglerna för det västerländska asylsystemet är välkända och utnyttjas.⁴⁴

I ett svar på en förfrågan från Migrationsverket betonar UNHCR att det är viktigt att beakta det faktum att uzbekiska myndigheter kan tillskriva en person som varit i utlandet viss politisk tillhörighet. Detta gäller enligt UNHCR inte minst personer som varit i Sverige då många exilgrupperingar har starkt fäste här.⁴⁵

Landinformationsenheten
Migrationsverket

⁴⁴ Företrädare för NGO, Bishkek, november 2008

⁴⁵ Angående återvändande till Uzbekistan mm., Migrationsverket, 2007

4. Källor

4.1 Muntliga källor

Uppgifter inhämtade i samband med utredningsresa till Bishkek och Osj i november 2008. Företrädare från följande organisationer konsulterades;

ICG
OHCHR
OSCE/Bishkek
OSCE/Osj
Spravedlivost
Adilet Tugulu
Tamga
Legal Assistance for refugees
Ferghana Valley Lawyers without Borders

4.2 Skriftliga källor

Uzbekistan: Submission to the Human Rights Committee, Amnesty International
Uzbekistan- stop persecuting Andijan refugees families, Human Rights Watch
Mänskliga rättigheter i Uzbekistan 2006, Utrikesdepartementet
[2009 Country Reports on Human Rights Practices - Uzbekistan](#), US State Departement
Torture in Uzbekistan: still systematic and unpunished, Uzbek-German Forum for Human Rights,

4.3 Internetbaserade källor/nyhetsbyråer

Uznews.net
Ferghana.ru
Regnum
Axborot